

**ГОДИШНИНИ И ЮБИЛЕИ /
ANNIVERSARIES AND JUBELEES**

**ПРОФ. Д.Ф.Н. ЙОРДАН ЗАИМОВ – ЕДИН ГОЛЯМ БЪЛГАРСКИ УЧЕН,
МНОГОАСПЕКТНА ИНТЕЛЕКТУАЛНА ЛИЧНОСТ И НЕЗАБРАВИМ
УЧИТЕЛ (1921–1987)**

Проф. д.ф.н. Йордан Заимов е роден на 23 април 1921 г. в гр. София. Завършва специалност славянска филология в СУ „Св. Кл. Охридски“ през 1944 г. Негови учители са едни от най-блестящите учени за времето си. Изключителната му езиковедска подготовка (владее осем езика) ще бъде основата, върху която ще се градят забележителните успехи на учения в нелеките езиковедски дисциплини като етимология, ономастика и история на езика. Неговата научна дейност е свързана изцяло с Института за български език при БАН. Ще бъдат представени важни етапи от неговия отдаден на науката живот, както и забележителните върхове на неговото многостранно творчество.

Ключови думи: Йордан Заимов, ономастика, история на езика

**PROF. YORDAN ZAIMOV, DSC – A GREAT BULGARIAN SCIENTIST,
A PERSON OF MULTIPLE ASPECTS OF INTELLIGENCE
AND A NEVER-TO-BE-FORGOTTEN MENTOR (1921–1987)**

Prof. Yordan Zaimov, DSc, is born on 23rd of April 1921 in Sofia. He graduated Slavic Philology at Sofia University “St. Kliment Ohridski” in 1944. He has the opportunity to be taught by some of the most prominent scholars. His brilliant linguistic knowledge (he spoke eight languages) will be the basis for his future notable success in some of the most difficult scientific fields such as etymology, onomastics, and diachronic linguistics. All his activities are connected completely with the Institute for Bulgarian Language at the Bulgarian Academy of Sciences. Significant moments from his life, dedicated to knowledge, are going to be presented as well as from his multidisciplinary work.

Keywords: Yordan Zaimov, onomastic, diachronic linguistics

Тази година се навършват 100 години от рождението на една забележителна личност, оставила трайни следи в историята на Института за български език при БАН. Проф. Йордан Заимов е роден на 23 април 1921 г. в София. Той е единствено дете в семейството на Димо и Райна Заимови. Баща му Димо Заимов, родом от Габрово, е учител. Бил е главен учител (т.е. директор) в софийското училище „Тодор Минков“ (Заимова/Zaimova 2014). Майка му Райна е била домакиня.

През 1940 г. Й. Заимов завършва полукласическия отдел на Втора софийска мъжка гимназия (днешното 22. средно училище „Г. С. Раковски“). Той следва в Софийския университет „Св. Кл. Охридски“, специалност „Славянска филология“. Завършва тази специалност като полонист през 1944 г. Негови учители са блестящите учени – академици и професори: Стефан Младенов, Йордан Иванов, Стоян Романски, Димитър Дечев, Михаил Арнаудов, Кирил Мирчев, Петър Бицилли, Макс Фасмер и др. Изключителната езиковедска подготовка ще бъде основата, върху която ще се градят бъдещите му забележителни успехи в нелеките езиковедски дисциплини като етимология, ономастика и история на езика.

В началото на професионалния си път той постъпва като учител в с. Гиген (Плевенско) и завършва (1947–1948 г.) курс по български език с втора специалност френски език в Института за гимназиални учители. Отбива временна трудова повинност през 1949 г. През това време се отдава и на страстта си към изкуството, като специализира при скулптора Андрей Николов.

Основател на секция и група в Института за български език

В спомените на неговата съпруга проф. В. Тъпкова-Заимова четем: „На 19 май 1950 г. е назначен от председателя на БАН за младши научен сътрудник III ст. в Института за български език, а от януари 1962 г. – за старши научен сътрудник в Института за български език, секция „Общо и балканско езиковедство с класически и нови езици“. Защишава докторат по филологически науки и от 1970 г. е професор в същия институт, където работи до смъртта си (11 декември 1987 г.). Основател и ръководител на секция и група в Института, като същевременно заема и длъжността заместник-председател на Единния център по език и литература при БАН“ (Заимова/Zaimova 2020).

Цялата научна дейност на проф. Й. Заимов е свързана с Института за български език. Основните области, на които са посветени трудовете му, са етимологията, ономастиката и старобългаристиката. „Постиженията му в тези области отреждат на проф. Заимов заслужено място сред най-видните представители на славистиката у нас и в чужбина. Изборът на разработваната тематика не е случаен и самоцелен, а преследва една основна задача – да разшири и задълбочи знанията за произхода, развоя и миналото на нашия език и на нашия народ“ (Чалъков/Chalakov 1981: 367).

В самото начало той е член на колектива, който изработва *Речник на съвременния книжовен език* в три тома. До 1979 г. ученият е съавтор на *Българския етимологичен речник*, I и II том; „чийто основен план и принципи, както и почти целия първи том изработва сам“ (Михайлова/Mihaylova 2005: 15).

Институтът за български език е мястото, където от 60-те години на XX в. започват да се провеждат системни ономастични изследвания. През 1972 г. в София се провежда XI Международен ономастичен конгрес, чийто организатор е Институтът. Председател на Организационния комитет е акад. Вл. Георгиев, а член на Организационния комитет – проф. Й. Заимов. Те са и редактори на излезлите от конгреса материали в два тома.

Няколко години след това събитие (1976 г.) проф. Йордан Заимов става основател на секция „Ономастика“ и на Групата за издаване на старобългарски паметници в Института.

Работа с краеведи и ономасти

Професор Й. Заимов извършва огромна събирателска, научна, организационна и популяризаторска дейност за българската ономастика. Освен колеги от Института, които той беше успял да привлече за ономастичната кауза, при него се редяха на опашка за консултация и повечето краеведи, започнали усърдна топонимична теренна работа: Вельо Велев, Иван Умленски, Костадин Костадинов, Богдан Николов, Менча Жечева, Йордан Еленин, Александър Арнаудов, Цанка Константинова и др. Освен експертна помощ Институтът за български език е осигурявал на желаещите да изучават топонимното българско наследство и сериозна финансова подкрепа.

Професор Й. Заимов не щадеше сили в работата си с краеведите. К. Костадинов пише в предговора на своята книга „Местните имена в Асеновградско“: „Благодарение на активната и дружелюбна намеса на проф. Заимов (преклонявам се пред светлата му памет) продължих да работя“. Освен на научния си консултант проф. Й. Заимов авторът изказва благодарност и на научните сътрудници от Института за български език, „които се отнесоха с уважение и разбиране към моята задача“ (Костадинов/Kostadinov 2005). За основно методологично ръководство в повечето изследвания служи трудът на Заимов „Местните имена в Панагюрско“. Цанка Константинова пише в излязлата от печат през 2008 г. книга „Топонимията на Казанлъшко“: „Събирателската теренна работа започнах през 1980 г. като член на Ономастичното общество към Института за български език при БАН под ръководството на проф. Й. Заимов“ (Константинова/Konstantinova 2008: 5). В предговора на книгата „Местните имена в Кюстендилско“ е отбелязано: „Иван Умленски и Георги Ковачев са подкрепени от професор Й. Заимов, който им оказва необходимото научно съдействие, а Институтът за български език при БАН осигурява финансови средства за командировки в изследвания район“ (Умленски, Ковачев/Umlenski, Kovachev 2018).

Професор Й. Заимов отдели и немалка част от времето си за обучаването на следовници. Чрез защитата на дисертации се целеше да се ускори процесът на събиране на топонимни материали от цялото българско езиково землище. И трите негови редовни докторантки защитиха успешно дисертациите си по микротопонимия: Анна Чолева-Димитрова, Ничка Бечева, Румяна Кокаличева (бяха изследвани в топонимично отношение Радомирско, Ивайловградско и Харманлийско). Това е колективът, който издаде *Библиография на българската ономастика 1971–1980 г.* (1993).

Голяма част от ономастичните монографични трудове за отделни околии, появили се през последните десетилетия на XX в. и в началото на XXI в., са изработени като планови или извънпланови задачи на Института за български език. Те са обсъдени на заседания на секция „Ономастика“, включително и трудовете на външните сътрудници, които не пропускат да отбележат в книгите си благодарността от оказаната им методическа и консултантска помощ от ономастите в ИБЕ, както и от финансовата подкрепа за теренните работи, щедро оказвана от Инсти-

тута за български език. Почти винаги те са били рецензирани от специалисти на Института.

Професор Заимов има голяма заслуга за събуждането на интерес към събирането на топонимни материали и у много колеги от Института, като някои от тях се насочват към проучването на родните си места. Ономастичните изследвания в Института за български език при БАН като обем представляват значителна част от ономастичните проучвания в България и се отличават с високо професионално ниво. Това е и един от най-големите изследователски центрове по ономастика в нашата страна, като заслугата за това безспорно принадлежи на почитания и честван днес учен езиковед – Йордан Заимов.

Колеги споделят личните си наблюдения за него: „като учен той се отличава със задълбоченост, добросъвестност и строго придържане към фактите, но и със смелост при поставянето и решаването на нови проблеми, а като човек той е изключително трудолюбив, работоспособен и делови. Много важна негова черта е рядката му отзивчивост към колегите от Института за български език и към всички, които са се обръщали към него за съвет по неясни езикови въпроси или с молба да послужи с рядка и недостъпна книга“ (Чалъков/Chalakov 1981: 367).

Ономастични изследвания

100-годишнината от рождението на проф. Й. Заимов е поводът да споменем отново неговите трудове, достижения на българската и славянската ономастика. Тук ще се ограничим само до по-важните монографии, студии и статии от огромното му по обем научно творчество. Той има забележителни трудове в областта на хидронимията, микропонимията, ойконимията и антропонимията.

Професор Й. Заимов посвещава една значителна част от изследванията си на българските водни имена. Ето и някои по-известни негови трудове: *Български водни имена* (Български език, 1960); *Класификация и проблематика на водните имена* (Prace onomastyczne, Wrocław-Warszawa-Kraków, 1960); *Български водни имена* (Български език, 1961); *Bulgarische Gewässernamen* (Zeitschrift für Slawistik, Berlin, VI, 1961); *Български водни имена в светлината на славянската лексика* (Славянска филология, № 3, 1963); *Българските водни имена като извор за етногенезиса на българския народ* (Hydronimia słowiańska, 1987) и мн. др.

Капиталният труд на неговия живот *Български водонис* е обсъден и приет за печат през 80-те години на миналия век в издателството на БАН. Това е най-значимото досега изследване върху българската хидронимия. В него са включени 50 000 имена на водни обекти от целия Балкански полуостров, както и 50 карти (трудът е публикуван след смъртта му). Целта на автора е била да обхване всички водни обекти освен на територията на България и тези, които са извън днешните ѝ граници. Хидронимите са етимологизувани, с многобройни успоредици от българската и славянската ономастика. През 2012 г. във Велико Търново излязоха от печат два тома: I (А–Й) и II (К–Р).

Изследването на българските географски имена заема голяма част от научното творчество на проф. Й. Заимов. И при този вид оними любима тема на автора са топонимите, запазени в историческите ни граници. Той разглежда българските географски имена предимно от Средна и Южна Гърция и Албания. Основната цел, която си поставя в трудовете, е проучването на всички области, в които „българското население е било асимилирано и имената са останали като важен свидетел, който говори за българското население в тия земи през ранното и късното Средновековие. Проучванията от този род целят да се осветлят някои етногенетични и културно-исторически въпроси“ (Заимов/Zaimov 1984: 393).

До последен дъх той работеше в кабинета си върху карти от Албания и Гърция. Има и трудове, които излязоха след неговата кончина: *Български селищни имена в Албания от XV в.* (Prace Komosji językoznawstwa, 17, 1968); *Българские географические названия в Албании XV века* (Studia balcanica. I. Recherches de géographie historique, 1970); *Beitrag zur Forschung der bulgarischen geographischen Namen in Griechenland* (Zeitschrift für Balkanologie. Wiesbaden, XI, 1975); *Новые болгарские географические названия в Албании* (Alta Baltico-Slavica 17, Białystok, 1986); *Към проучването на българските географски имена в Гърция* (Językowe studia balkanistyczne. I. PAN, 1987) и др.

Трябва да сме благодарни на проф. Й. Заимов за новите издания (София, 1981 г.) на класическите трудове на видния руски езиковед славист проф. Афанасий М. Селищев: „Полог и его болгарское население“, „Славянское население в Албании“, „Македонские кодичи XVI–XVIII веков“. Той е автор на техните предговори.

Проф. Й. Заимов е един от първите автори на монографиите, посветени на цялостното топонимично проучване по околии у нас. Голям принос за развитието на българската ономастика са трудовете му: *Местните имена в Пирдопско* (София, 1959 г., второ фототипно издание има през 2017 г.); *Местните имена в Панагюрско* (София, 1977 г.). Тази негова монография се превърна в най-често използвания модел за топонимично изследване у нас.

Заселване на българските славяни на Балканския полуостров. Проучване на жителските имена в българската топонимия (София, 1967 г., със 17 карти). Това е едно от най-значимите онимни изследвания и до днес у нас. Авторът предлага отговор на въпроса за заселването на славяните на Балканския полуостров, базирайки се изцяло на топонимен/ойконимен материал. На цялостен ономастичен анализ са подложени 6000 жителски имена от българското езиково землище.

Не по-малко забележителна е неговата монография *Български географски имена с -jъ. Принос към Славянския ономастичен атлас* (София, 1973 г., с 8 карти). Интерес буди схващането на проф. Й. Заимов за продуктивността на наст. -jъ в миналото и особено за продуктивността ѝ при личните имена. В изводите си ученият отново насочва вниманието към началните пътища при заселването на славяните на Балканския полуостров.

Трябва специално да отбележим студията му, високо оценена както у нас, така и в чужбина: *Die bulgarischen Ortsnamen auf -иц aus *-itj und ihre Bedeutung für die Siedlungsgeschichte der Bulgaren in den Balkanländern* (Балканско езиковознание/Linguistique balkanique, 1965, с. 5–80).

Без съмнение, едно от най-големите достижения на професор Й. Заимов за българската антропонимия е излезлият през 1988 г. (посмъртно издание) *Български именник*. Той се състои от две части. В първата част са поместени *Лични имена у българите от VI до XX век*; във втората част – *Фамилни имена от чужд произход*. Именникът има три издания, второто е през 1994 г., а третото през 2004 г. Авторът обяснява произхода и значението на 12 000 лични имена, една част от които са съхранени в българския фолклор или са реконструирани от български топоними. Това е един много ценен антропонимичен труд не само за българската, но и за славянската ономастика.

Проф. Йордан Заимов и историята на българския език

Другото основно направление от научната дейност на професор Й. Заимов е историята на българския език. Както вече споменахме, той е основател и на Групата за издаване на старобългарски паметници (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 1996). Многобройни са неговите публикации и в тази област. Тук ще споменем само някои от тях. Като най-големи постижения трябва да отличим изданията на следните старобългарски паметници:

Битолски надпис на Иван Владислав, самодържец български. Старобългарски паметник от 1015–16 г. (София, 1970, в съавторство с В. Тъпкова-Заимова; предстои второ фототипно издание). За значението на този надпис е писано много. Около издаването му има и твърде любопитни моменти, които не са споменавани в научната литература и за тях се знае само от ограничен кръг учени и роднини. Проф. Й. Заимов има заслуга и активно участие в целия процес по заснемането и отливането на надписа. През 1971 г. за този труд ученият е отличен с Кирило-Методиевска награда на БАН.

Супрасълски или Ретков сборник (София, БАН, 1982–1983 г., в съавторство с проф. Марио Капалдо), в два тома. Сборникът представлява старобългарски паметник от X в. Проф. Й. Заимов изготвя увода и коментара на старобългарския текст, а проф. М. Капалдо прави подбор и коментар на гръцкия текст. Това издание получава Кирило-Методиевска награда на БАН през 1983 г.

Асеманиево евангелие. Старобългарски паметник от XI в. След много перипетии, описани вече подробно от Елена Савова (бивш директор на библиотеката в ЦУ, БАН, светла ѝ памет), която е запазила спомена за него като един от най-ревностните „радетели за създаване на микрофилмова сбирка от ръкописи в БАН“, този старобългарски паметник беше публикуван в електронен вариант (разпространява се на диск) през 2011 г. от ИБЕ, БАН.

Други публикации за старобългарски паметници:

Нов старобългарски паметник. Първомайски надпис от XI–XII в. (Български език, XXXIII (1983), № 3, с. 290–295); *Кичевски триод* (The Kičevo triodium (Cod. Sofia, BAN, 38) Also known as the Bitola Triodium. An old Bulgarian manuscript from the XI–XII century. Text in transcription.

Nijmegen, 1984, p. VI+202.). Mss from the XI–XII C. Part 2: Index Verborum by L. Marinova, I.D.S. Leiden 1994.

Извън научните изследвания проф. Й. Заимов има трайни интереси в изкуството. Той е доказан скулптор. Ученият изработва сам и старобългарските букви, които се монтират на три пишещи машини – една с кирилица и глаголица (по Супрасълския сборник и Мариинското евангелие); втора с малки и главни букви (по Супрасълския сборник) и трета с малки и главни букви (по Лондонското евангелие на Иван Александър от 14. в.) (Михайлова/Mihaylova 1988: 255).

Освен това той пише стихове, поеми; прави преводи от западноевропейска и руска класическа литература. Владее осем езика.

Проф. Й. Заимов беше член на Международния комитет по ономастика, на Комисията по ономастика към Международния комитет на славистите; също така и член на редакционната колегия на сп. „Балканско езикознание“. Както споменахме по-горе, той получава Кирило-Методиевска награда през 1971 г. и през 1983 г. за два забележителни свои труда. За цялостната си значима научна дейност той получава орден „Кирил и Методий“ I ст. и медал „100 години БАН“.

Твърде интересна, многостранна и изпълнена с огромен духовен заряд личност, проф. Й. Заимов посвети по-голямата част от живота си на българското езикознание – ономастика, етимология и история на езика; работи с упоритост, страст и изключителна отдаденост в Института за български език като ръководител на Секцията по ономастика и на Групата за издаване на старобългарски паметници. Той ще остане пример за следовниците си с трудовете, които им завеща, с безрезервното си родолюбие и патриотизъм, с всеотдайността на една неподражаема, голяма духовност. Проф. Й. Заимов беше личност, каквато днес трудно бихме открили. Поклон пред светлата му памет!

БЕЛЕЖКА / NOTE

¹ Подробно библиографско описание на трудовете на проф. Заимов е поместено в: Михайлова, Д. Библиография на трудовете на проф. д-р Йордан Заимов (1942–1980). – *Български език*, XXXI (1981), № 3, с. 367–378; Михайлова, Д. Библиография на трудовете на проф. д-р Йордан Заимов (1981–1987). – *Български език*, XXXVIII (1988), № 3, с. 253–255; Mihajlova, D. BIBLIOGRAPHIE des travaux du Prof. Dr. Jordan Zaimov (включително и на трудовете, излезли след неговата

кончина). – *Балканско езиковедство / Linguistique balkanique*, XXXVIII (1996), № 3, с. 20–215.

ЛИТЕРАТУРА

- Заимов 1984: *Заимов, Й.* Ономастиката като помощна наука на историографията. – *Български език*, № 5, с. 393–401.
- Заимова 2014: *Заимова, Р.* В Европа без граници или с колело до Лондон. – *Електронно списание LiterNet*, 11.04.2014, № 4 (173).
< https://litenet.bg/publish13/r_zaimova/dimo-zaimov.htm > [10.01.2021].
- Заимова 2020: *Заимова, Р.* Балканистиката е моят живот. (Не)познатата Василка Тъпкова-Заимова. Съст. и ред. Рая Заимова. София, ИБЦТ, 310 с. (*Studia balcanica* 34).
- Константинова 2008: *Константинова, Ц.* Топонимията на Казанлъшко. В. Търново, УИ „Св. св. Кирил и Методий“.
- Костадинов 2005: *Костадинов, К.* Човекът и ученият проф. Йордан Заимов през моя поглед. – В: Тодоров, Т., Т. Балкански, Л. Димитрова-Тодорова, Д. Михайлова, А. Чолева-Димитрова. (ред.) *Езиковедски проучвания в памет на проф. Йордан Заимов*. София, АИ „Марин Дринов“, с. 19–21.
- Михайлова 2005: *Михайлова, Д.* Научното дело на проф. Заимов. – В: Тодоров, Т., Т. Балкански, Л. Димитрова-Тодорова, Д. Михайлова, А. Чолева-Димитрова. (ред.) *Езиковедски проучвания в памет на проф. Йордан Заимов*. София, АИ „Марин Дринов“, с. 15–18.
- Умленски, Ковачев 2018: *Умленски, Ив., Г. Ковачев.* Местните имена в Кюстендилско. Т. III. София, АИ „Марин Дринов“.
- Чалъков 1981: *Чалъков, М.* Проф. Й. Заимов на шейсет години. – *Български език*, 4, с. 364–367.
- Чолева-Димитрова 1996: *Чолева-Димитрова, А.* Проф. д.ф.н. Йордан Заимов – ономаст. – *Състояние и проблеми на българската ономастика* 3 (1996), с. 83–91.

REFERENCES

- Chalakov 1981: *Chalakov, M.* Prof. Y. Zaimov na sheyset godini. – *Balgarski ezik*, 4, s. 364–367.
- Choleva-Dimitrova 1996: *Choleva-Dimitrova, A.* Prof. d.f.n. Yordan Zaimov – onomast. – In: *Sastoyanie i problemi na balgarskata onomastika*, 3 (1996), s. 83–91.
- Konstantinova 2008: *Konstantinova, Ts.* Toponimiyata na Kazanlashko. V. Tarnovo, UI “Sv. Sv. Kiril i Metodiy”.
- Kostadinov 2005: *Kostadinov, K.* Chovekat i ucheniyat prof. Yordan Zaimov prez moyata pogled. – In: Todorov, T., T. Balkanski, L. Dimitrova-Todorova, D. Mi-

- haylova, A. Choleva-Dimitrova. (red.) *Ezikovedski prouchvaniya v pamet na prof. Yordan Zaimov*. Sofia, AI “Marin Drinov”, s. 19–21.
- Mihaylova 2005: *Mihaylova, D.* Nauchnoto delo na prof. Yordan Zaimov. – In: Todorov, T., T. Balkanski, L. Dimitrova-Todorova, D. Mihaylova, A. Choleva-Dimitrova. (red.) *Ezikovedski prouchvaniya v pamet na prof. Yordan Zaimov*. Sofia, AI “Marin Drinov”, s. 15–18.
- Umlenski, Kovachev 2018: *Umlenski, Iv., G. Kovachev.* Mestnite imena v Kyustendilsko. Т. III. Sofia, AI “Marin Drinov”.
- Zaimov 1984: *Zaimov, Y.* Onomastikata kato pomoshтна наука за istoriografiyata. – *Balgarski ezik*, 5, s. 393–401.
- Zaimova 2014: *Zaimova, R.* V Evropa bez granitsi ili s kolelo do London. – *Elektronno spisanie LiterNet*, 11.04.2014, № 4 (173).
<https://liternet.bg/publish13/r_zaimova/dimo-zaimov.htm> [10.01.2021].
- Zaimova 2020: *Zaimova, R.* Balkanistikata e moyat zhivot. (Ne)poznatata Vasilka Tapkova-Zaimova. Sast. i red. Raya Zaimova. Sofia, IBCT, 310 s. (Studia balcanica 34).

Анна Чолева-Димитрова / Anna Choleva-Dimitrova

✉ Проф. д.ф.н. Анна Чолева-Димитрова
Секция по ономастика
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“
Българска академия на науките
бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България
annacholeva@gmail.com

✉ Prof. Anna Choleva-Dimitrova, DSc
Onomastics Department
Institute for Bulgarian Language “Prof. Lyubomir Andreychin”
Bulgarian Academy of Sciences
52 Shipchenski prohod, Bl. 17, Sofia 1113, Bulgaria
annacholeva@gmail.com